

Vindkraft - en arealkrevende energikilde

Utbygging av vindkraft innebærer betydelige arealinngrep og altfor ofte store naturødeleggelser. For at samfunnet skal fase ut fossil energi, trengs fornybar elektrisitet. Samtidig må vi ta vare på naturen. Vi kan ikke løse klimakrisa uten å samtidig løse naturkrisa. Derfor må utbygging av vindkraft kun skje som mindre anlegg og i industrialiserte områder.

De siste ti årene har det blitt bygget ut mye vindkraft i Norge. I utgangen av 2021 er det slutt dato for elsertifikatordningen, som er en støtteordning for fornybar energi i Norge og Sverige. Det har ført til at mange vindkraftprosjekter har blitt ferdigstilt de siste årene. I mars 2021 var det 53 vindkraftverk i Norge med totalt 1164 turbiner (NVE), og i 2020 ble det produsert 9,9 TWh fra vindkraft i Norge, som tilsvarer rundt seks prosent av Norges samlede kraftproduksjon (NVE).

I juni 2020 la regjeringen fram en stortingsmelding for vindkraft på land. Der la de fram et nytt rammeverk for konsesjonssystemet, med blant annet nye føringer for vektlegging av natur, begrensninger på hva som kan endres etter konsesjonen er gitt, og strengere krav til kartlegging. Da Stortinget behandlet saken høsten 2020, ble det klart at kommunene i praksis får vetorett mot vindkraft i sine områder ved at vindkraftutbygginger også skal behandles gjennom plan- og bygningsloven.

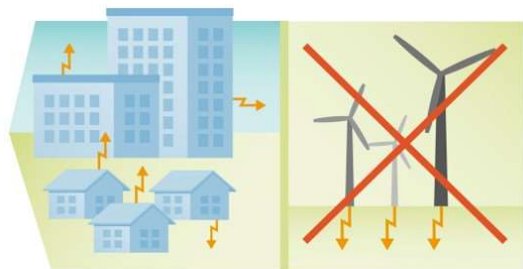
Likevel er det fortsatt usikkert nøyaktig hvordan det nye konsesjonssystemet vil se ut i praksis. Alle søknader er satt på vent fram til detaljene har blitt utarbeidet av regjeringen og relevante direktorater. Samtidig er det gitt en rekke konsesjoner som nærmer seg utbyggingsfasen. Flere utbyggere er i kontakt med grunneiere og kommuner med tanke på videre utbygging av vindkraft

Miljøutfordringer ved vindkraftutbygging

Storskala vindindustri er plasskrevende, med opparbeidelse av veier, oppstillingsplasser og annen infrastruktur. Veiene må være brede for å få fraktet opp de store turbindelene. I Norge har anleggene stort sett blitt bygget i urørte, kuperte naturområder, hvor man må sprengne fjell, drenere myrer og fylle inn daler for å få rette nok veier. Det skaper varige skader og enorme inngrep i viktige naturområder.

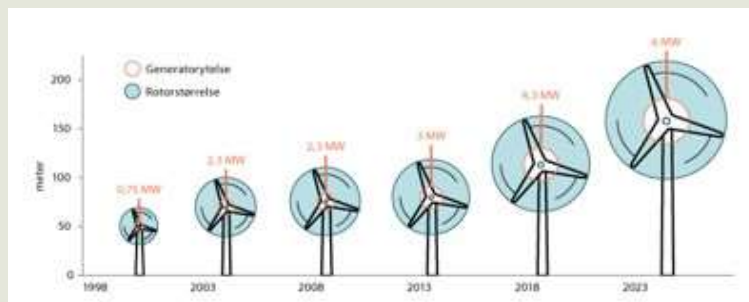
- Fugler og flaggermus kan fly inn i turbinene og dø, eller de må bruke verdifull energi på å fly rundt området.
- En rekke dyr blir forstyrret av støy, lys og anleggsvirksomhet, og flytter fra området. Dette gjelder særlig sensitive dyr og fugler, som hubro.
- Veisystemet skaper hindringer for mange dyr, for eksempel amfibier som ikke kan krysse veiene
- De direkte inngrepene ødelegger økosystemet lokalt. Ofte er dette truet natur som kystlynghei eller myr
- Inngrepene kan føre til store karbonutslipp, særlig hvis det bygges i myrområder
- Nedbygging og industrialiseringen av naturen fører til tap av naturopplevelsen for befolkningen og ødeleggelse av viktige friluftsområder.
- Vindkraftanlegg i reindriftsområder er en trussel mot samisk naturgrunnlag

Sats på energisparing i bygg i stedet for naturødeleggende vindindustri

Det er lønnsomt å spare 13 TWh energi i norske bygg*. Det er mer enn samlet produksjonen fra norske vindkraftverk i 2020

*strømpis på min. 1kr/kWh inkl. avgifter. Kilde: NVE/ENR

Kilde: Miljødirektoratet. Berørt natur (planområde) for hver turbin er på 100 - 130 dekar (mål) per installert megawatt (MW). De fleste nye turbiner er over 200 meter høye og har effekt på 6 MW.

Naturvernforbundet krever

- Vindkraft på land må kun planlegges som mindre anlegg, i industrialiserte områder, langs etablerte infrastrukturnettverk, eller på andre arealer der naturverdiene allerede er sterkt forringet. Også i slike områder må det tas hensyn til natur og friluftsliv og unngås utbygging i områder med verdifullt fugleliv.
- Hensynet til naturmangfold, eksisterende bosetting, friluftsliv, naturbaserte næringer og samiske rettigheter må være krav i lovverket som regulerer vindkraft.
- Behov for vindkraftutbygging må vurderes strengt på bakgrunn av en satsing på energieffektivisering
- Tidligere gitte konsesjoner som har konsekvensutredninger som er eldre enn 5 år, må gjennomgå ny konsekvensutredning og konsesjonsbehandling
- Reindriftsområder må komme inn under kategorien harde eksklusjoner, hvor vindindustrien får automatisk avslag
- Konsekvensutredningene for vindkraft må bli grundigere og ha gyldighetsdato. Etter 5 år må det gjennomføres nye konsekvensutredninger. Miljømyndighetene må fatte godkjenningsvedtak av de miljøfaglige utredningene for hvert eneste prosjekt, og det må gjennomføres regelmessige stikkprøver av kvaliteten på kartleggingene.
- Vilkår i miljø-, transport- og anleggsplaner (MTA) må formuleres konkret og tydelig og langt strengere. NVE og Miljødirektoratet må føre tilsyn og sørge for at vilkårene overholdes. Brudd på vilkår må medføre at prosjekter stanses, og at konsesjoner trekkes tilbake.

Gitte konsesjoner endres og utsettes

- Per april 2020 var det 26 vindkraftprosjekter som hadde fått endelig konsesjon, men som ikke var bygget ut.
- Naturvernforbundet mener mange av disse konsesjonene er gitt på feilaktig grunnlag, og ikke bør bygges.
- En rekke av konsesjonene har frist for idriftsettelse 31.12.2021, det vil si at anlegget må være i drift innen denne datoen for at de ikke skal miste konsesjonen. NVE har gitt beskjed om at de ikke rutinemessig vil innvilge søknader om utsettelse. Derfor er det mulig å stanse noen utbygginger på denne måten, slik utbyggingen av Andmyran ble stoppet i 2020.

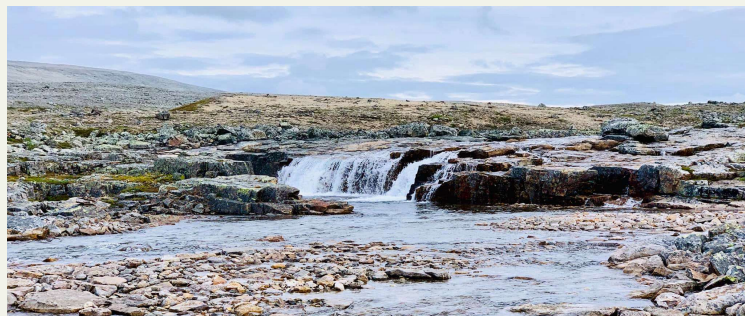
Kommunenes rolle

Vedtak i kommunene og fylkeskommunene har alltid vært viktige i vindkraftsaker, og i tiden framover blir det enda viktigere. I praksis vil det være politisk umulig å bygge vindkraft hvis flertallet i kommunen er imot. Kommunens syn vil sannsynligvis også ha stor vekt i saker om utsatt frist.

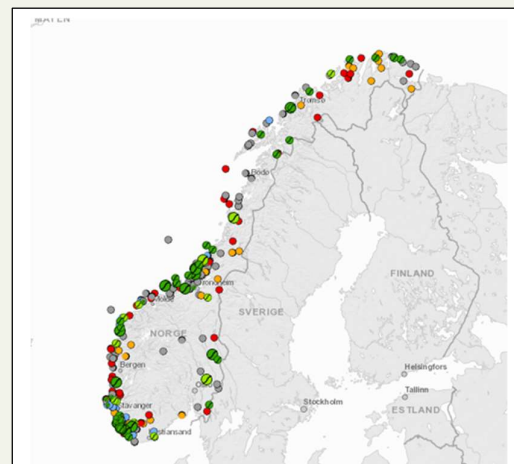
Utbyggere legger allerede et sterkt press på kommunepolitikere. Kvaliteten på konsekvensutredninger må bedres slik at de reelle konsekvensene kommer fram tidlig og tydelig. Opplysning av kommunepolitikere vil være en viktig del av arbeidet for å stanse naturødeleggende vindkraftprosjekter i tiden framover.

Davil – vindkraftanlegg vil industrialisere et svært sågt område

I Finnmark har Grenselandet AS søkt om tillatelse til å bygge et enormt vindkraftverk med rundt 250 turbiner på et område like stort som Stavanger kommune. Området ligger midt i et av Norges største inngrepsfrie naturområder, og rett ved siden av et av samenes mest hellige fjell, Rásttigáisá. Slike urørte naturområder må bevares! Nå er det viktig at kommunene lokalt bestemmer at de ikke ønsker vindkraft her.

I dette området vil Grenselandet AS bygge et stort vindkraftverk. Foto: Marit Holm

Kilde: <https://temakart.nve.no/tema/vindkraftverk>. grønn: bygd, lys grønn: under bygging, gul: under behandling. Rød: konsesjon avslått, blått: konsesjon gitt, grå: planlegging avsluttet. Igangsatte og anlegg under bygging utgjør til sammen 550 km². Til sammenligning utgjør alle norske byer og tettsteder til sammen 2218 km².

Innvordfjellet – si nei til utsatt frist for oppstart

Innvordfjellet ligger på Trøndelagskysten, helt nord på Fosenhalvøya, nærmere bestemt i Flatanger og Namsos kommuner. Zephyr AS fikk i 2018 konsesjon til å drive Innvordfjellet vindkraftverk. Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag klaget på NVE sin tildeling av konsesjon, men klagen ble ikke tatt til følge av Olje- og energidepartementet.

Konsesjonen for vindkraftverket hadde frist for idriftsettelse 31. desember 2020, men Zephyr har ikke satt i gang med anleggsarbeider før denne fristen. Derfor er konsesjonen i utgangspunktet ikke lenger gyldig, men utbygger har søkt om utsatt frist, slik at de kan bygge likevel. NVE avslo søknaden, i tråd med et Stortingsvedtak fra 2020. Zephyr har klaget på NVE sin avgjørelse, og saken ligger nå hos Olje- og energidepartementet.

Innvordfjellet ligger midt i hubroens rike, men det har vært usikkert om hubro faktisk hekker i området eller ikke. Da konsesjonen ble gitt, var det fortsatt ikke gjort gode undersøkelser. Likevel ga OED tillatelse til kraftverket, men de påla utbyggeren å gjøre ekstra undersøkelser før de kunne begynne å bygge. Zephyr sier at hubroundersøkelsene er grunnen til at de ikke rakk å bygge innen fristen, men Naturvernforbundet mener at disse undersøkelsene burde blitt gjort før søknaden om konsesjon ble sendt inn i det hele tatt.

Det er flere grunner til at vindkraftverk på Innvordfjellet ikke bør igangsettes:

- Det er allerede bygd ut store vindkraftanlegg langs Trøndelagskysten. Den samlede belastningen på området er ikke hensyntatt. Dyr, fugler og reindriftssamene har nå få inngrepsfrie områder igjen.
- Kommunestyrene har gått imot planene
- Innvordfjellet ligger i et område som er mye brukt til friluftsliv og rekreasjon.
- Overføringskapasiteten i kraftnettet er begrenset og gjør at vindressursen ikke kan utnyttes fullt ut

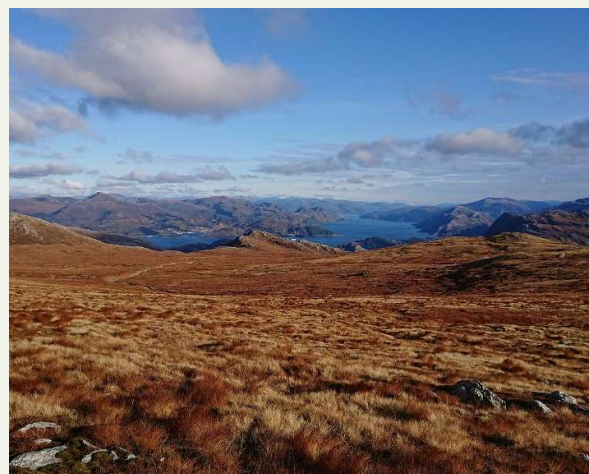
200 meter høye turbiner vil dominere fullstendig i det lave kystlandskapet hvor fjellene bare rager omkring 300 meter over havet.

Bremangerlandet – midt i fugletrekket

Bremangerlandet vindkraftverk har fått konsesjon til tross for at det ligger midt i fugletrekket på Vestlandet. Sju natur- og friluftslivsorganisasjoner inkludert Naturvernforbundet har begjært at konsesjonen må trekkes tilbake, fordi den ikke oppfyller kravene i naturmangfoldloven og forvaltningsloven.

- Vår vurdering er at konsesjonen er ugyldig blant annet på grunn av utilstrekkelig kunnskapsgrunnlag og dårlig utredning om fugl og naturtyper, ikke utredet konsekvenser for flaggermus, ikke utredet klimagassutslipp ved bygging i myrområde, og for dårlig utredet havn og atkomstløsning. Både samlet og hver for seg kan disse manglene ha hatt avgjørende betydning for vedtaket, og konsesjonen bør derfor trekkes tilbake, sier advokat Tine Larsen i Dæhlin Sand Advokatfirma.

Olje- og energidepartementet har svart at ikke skal behandle begjæringen før kraftverket har fått dispensasjon fra kommunens arealplan, mens kommunen sier at de ikke behandler dispensasjonen før departementet har behandlet saken. Situasjonen virker fastlåst. Naturvernforbundet håper fuglene og naturen kommer seirende ut.

Bremangerlandet. Foto: Jørund Nygård